

Posudek na bakalářskou práci Marty Rychlíkové
„Program vzdělávání *post mortem* Klémenta z Alexandrie (*Eclogae propheticae* 56n.)

Martina Rychlíková se v bakalářské práci zaměřila na interpretaci 56. a 57. profétské eklogy Klémenta z Alexandrie (*Eclogae propheticae* 56n.): jedná se o nepříliš komentovaný a snad i nepříliš známý text tohoto autora (neexistuje např. jiný překlad než anglický z vydání *Ante-Nicaean Fathers*, kde je nadto uveden s chybným titulem *Excerpta ex Theodoto*). Ohledně statutu textu v rámci Klémentovy tvorby a částečně i o jeho autorství bylo svedeno několik vědeckých sporů (Bousset, Munck), poněkud stranou ovšem dlouhou dobu zůstávala interpretace tohoto obtížného a poměrně temného textu. Cílem práce Marty Rychlíkové bylo proto podat jeho interpretaci jakožto příkladu žánru tzv. *Himmelsreise der Seele* (Bousset) – str. 6. Metodicky práce vychází ze zásad Gadamerovy hermeneutiky (hermeneutický kruh), jejíž zásady autorka stručně nastiňuje na s. 8-10. Vlastní interpretace se potom soustřeďuje na tři vzájemně provázané motivy: na Klémentovu angelologii, zejména pak na problém Klémentova nejvyššího andělského řádu (*protoktistoi*), na zvláštní symetrii řádu posvátného času a řádu posvátného prostoru (*sfairai* a *hemerai*) a konečně na finální status, jehož může duše v rámci své *Himmelsreise* dosáhnout (*anapausis* a *apokatastasis*). Práce je zakončena stručným srovnáním s Órigenovou eschatologií ze závěru druhé knihy spisu *De principiis*.

Práce má logickou strukturu a promyšlenou metodiku; autorka prostudovala a náležitě zohlednila dle mého mínění nejlepší tituly, jež jsou k dispozici, jak pokud jde o šířeji založené klémentovské bádání (zejména obsáhlou práci W. Völkera, *Der wahre Gnostiker nach Clemens Alexandrinus*, z frankofonní oblasti pak slavné *Étude sur les „Stromates“ de Clément d'Alexandrie* A. Méhata a z anglicky psaných prací pak Lillovu práci *Clement of Alexandria: A Study in Christian Platonism and Gnosticism*), tak i řadu monografií a článků, jež postihují dílčí aspekty Klémentova myšlení (angelologie, eschatologie) relevantní pro její práci. Práce obsahuje rozsáhlý poznámkový aparát a vědecky zpracovanou bibliografii; v práci je minimum překlepů a gramatických či stylistických chyb. Autorčina argumentace je konzistentní a sledovatelná, její závěry pak podložené a vzhledem ke sledovanému tématu relevantní, ač nikoliv převratné.

Dílčí kritice snad lze podrobit – pokud pomíneme závěrečný exkurs do Órigenova myšlení, kde se autorka pochopitelně dostává na poněkud tenký led, ale který je primárně, zdá se, zde chápán jakožto demonstrace závěrečné fáze Gadamerova hermeneutického kruhu, kdy se výsledná interpretace stává novým předporozuměním a ocitá se tak znovu na začátku – zejména následující:

- 1) Autorka se dle mého mínění příliš spoléhá na vnitřní konzistenci Klémentova myšlení: na to, že lze napříč jeho díly vysledovat víceméně jednotnou eschatologickou koncepci, jež je vždy parciálně představena z jednoho konkrétního ohledu, a lze tedy bez větších problémů vykládat jeden autorův text textem jiným. Takový předpoklad je zřejmě chybný (ač se ho dopustila celá řada renomovanějších autorů, viz např. problém autorova tvůrčího plánu (tzv. trilogie o působení Logu na člověka)), jelikož něco podobného lze od autora Pestrých knih čekat jen velmi obtížně: i když pomíneme to, že různá díla (*Protrepticus*, *Paedagogus*) jsou (částečně přiznaně) psána s různou intencí a pro různé auditorium, nemůžeme čekat větší konzistenci ani od samého spisu *Stromata*

(Munck a další např. ukazují zásadní diskrepanci mezi jeho prvními třemi knihami a zbytkem). Autorčiny analýzy jsou tak do jisté míry poznamenány tím, že důkladně a nejlépe zná první tři knihy tohoto spisu, jež již vyšly česky, zatímco k dané interpretaci by se často více hodily pasáže zejména z knihy sedmé.

- 2) Autorka na několika místech (s. 17, s. 35) zejména v návaznosti na často citovanou práci A. Recheise, *Engel, Tod und Seelenreise* zdůrazňuje rozměr božského trestu za hřích, který *Himmelsreise* provází; zde je nutno zdůraznit, že ač je tento rozměr Klémentovy eschatologie částečně tématem též např. studie K. Schmöleho „*Läuterung nach dem Tode und pneumatische Auferstehung bei Klemens von Alexandrien*“, dle mého mínění je v Klémentově myšlení značně upozaděn: Kléméns zkrátka není theologem hříchu a zatracení – na to je příliš zakořeněn v řecké tradici. Recheisovu knihu jsem ovšem neměl v době, kdy jsem se touto problematikou zabýval, k dispozici a nestudoval jsem ji: nemohu tedy jednoznačně soudit, navíc ve výsledné verzi práce autorka tyto „augustinovské“ motivy značně omezila.

Daná kritika je především záležitostí množství času, který autorka mohla studiu Klémentova myšlení věnovat, a v tomto ohledu lze říci, že buď přesahuje rozsah a žánr bakalářské práce nebo padá spíše než autorce na vrub jejímu vedoucímu. Nepředpokládám proto, že by na ni autorka v rámci obhajoby musela nějak reagovat: příliš totiž neumenšuje celkově dobrý dojem, který na mě práce zanechala – přes některé dílčí problémy je dle mého soudu nesporné, že autorka odvedla solidní výkon, leccos se naučila, a – po dlouhém a nelehkém zápase – doufám dovede svá bakalářská studia do úspěšného konce. Práci hodnotím „výborně“ (s malým mínusem).

V Praze 24. 8. 2008

Mgr. Josef Kružík, Ph.D